

Onder de titel 'Welkom in Bubbelenië' neemt Peter Henk Steenhuis, de filosofieredacteur van Trouw, wekelijks woorden onder de loep. Zijn columns over taal en de manier waarop wij communiceren worden als blog ook geplaatst op www.Bubbelenie.nl.

De LVO steunt dit initiatief door in haar nieuwsbrief een blog van Peter over te nemen. Voor de inhoud van deze column draagt de LVO geen verantwoordelijkheid.

Rendementsdenken

Ook voetballende jochies leveren rendement

'Hij valt me tegen.'

– 'Wie?'

'Jonathan, de spits.'

– 'Waarom?'

'Hij levert te weinig rendement.'

Naast me op het voetbalveld stond een oudere Amsterdammer, grootvader van een van de jongens uit het elftal van mijn zoon. Hij kauwde op een sigaar. De jongens zijn elf. Rendement?

Deze week stelde minister van onderwijs, Ingrid van Engelshoven, in een interview in Trouw dat in het hoger onderwijs te veel nadruk ligt op rendementsdenken. De werkdruk van studenten is zo hoog, dat zij tijdens hun studie nauwelijks de kans krijgen om zich te ontwikkelen als mens. "Studeren is meer dan alleen een diploma halen", aldus de minister. "Het gaat er ook om dat je je ontwikkelt als persoon, dat je je sociale kwaliteiten ontwikkelt. Denk daarbij aan vrijwilligerswerk, bestuurswerk, een sportteam coachen of andere maatschappelijk relevante taken."

Van Engelshoven wil dat hogescholen en universiteiten niet alleen kijken naar cijfers en tempo. Studenten moeten ook de mogelijkheid krijgen om zich te vormen tot breed denkende burgers. De bildungs- en verbindingsopgave van het onderwijs, noemt ze dat.

Lange weg

Drie jaar geleden schreef Trouw-columnist James Kennedy al: "Als reactie op het te ver doorgeslagen rendementsdenken – waarin de universiteit wordt afgerekend op meetbare resultaten – is het oude begrip Bildung afgestoft en komt er nu meer aandacht voor algemene intellectuele en morele vorming. Maar in dat opzicht heeft Nederland nog een lange weg te gaan en dat is jammer."

Ook de minister bewandelt nu die lange weg. Tegenover het rendementsdenken, waarin maatschappelijke problemen worden herleid tot economische kwesties, stelt zij Bildung. "Studenten moeten ook de mogelijkheid krijgen om zich te vormen tot breed denkende burgers." Maar renderen die breed denkende burgers niet? Wat betekent renderen? Rendement komt van het Franse werkwoord rendre, dat teruggeven betekent, vandaar dat het vaak gelijk wordt geschakeld met financiële winst.

Bedoelt mijn buurman daar op het voetbalveld dat de spits te weinig winst oplevert? Dat lijkt me stug, we staan hier niet naar Ajax te kijken, maar naar jochies van elf die aardig kunnen ballen.

– 'Wat bedoelt u daarmee, dat Jonathan te weinig rendement levert?' 'Hij eist vreselijk veel ballen op, maar scoort nauwelijks. Moet je kijken, voetbalt-ie zich weer de problemen in.'

Theoroute

Thuisgekomen het woordenboek erbij gepakt. Als vierde betekenis van rendement geeft Van Dale: resultaat dat iemand behaalt in verhouding tot de door hem of anderen geleverde inspanningen. De private, economische sfeer heeft zich het woord rendement zo toegeëigend dat we bij rendement uitsluitend aan financieel succes denken. Ten onrechte.

Deze ontdekking maakt het denken over rendement een stuk interessanter. Plat gezegd betekent het rendementsdenken in het onderwijs dat opleidingen geld krijgen per afgeleverde student. Zorg ervoor dat er meer studenten sneller afstuderen en je krijgt meer geld.

Maar er zijn allerlei manieren om daarvoor te zorgen. Zo kende de opleiding media en entertainment management van Hogeschool Inholland een aantal jaar geleden de Theoroute: Studenten die na vier jaar een studieachterstand hadden, konden via een speciaal geheim traject hun diploma gewoon afhalen. En die geheime route kostte niet bijzonder veel inspanning. Oftewel: het resultaat dat een student behaalde stond niet meer in verhouding tot de door hem of anderen geleverde inspanningen.

Vals dilemma

Hier is de ene betekenis van rendement in strijd met de andere. Sterker nog, Hogeschool Inholland ging bijna te gronde, omdat de kwaliteit van het onderwijs onder de maat bleek te zijn. Dat tast ook de eerste betekenis van rendement aan.

Door het rendementsdenken tegenover Bildung te plaatsen, schetst de minister, waarschijnlijk onbedoeld, een vals dilemma. Want denken over rendement hoeft niet pal tegenover de breed denkende burger te staan, die zich tijdens zijn studie wellicht zo ontwikkeld heeft dat hij op lange termijn weerbaarder is, en daardoor beter rendeert dan de opgejaagde student, die al over werkdruk klaagt nog voor hij de maatschappij wordt ingestuurd, stijf van de stress met zijn eerste burn-out in het vizier. Maar om dat in te zien, moeten we luisteren naar die oude Amsterdammer en het woord rendement ontdoen van zijn financiële, korte termijnbetekenis.